

MIDDENPARTIJ VOOR STAD EN LAND, voorheen **MIDDENSTANDSPARTIJ** (waarin opgenomen **GROEP ALBERDA**)

De **Middenstandspartij** en haar opvolger de **Middenpartij voor Stad en Land** zijn er als enige belangenpartijen voor de middenstand in geslaagd om in de Tweede Kamer te komen. Oprichter en onbetwiste voorman van de Middenstandspartij was Abraham Staalman. Staalman had in de voorgaande jaren naam gemaakt als voorzitter van zowel de Vereeniging Vergunning (een belangengroep van horecaeigenaars met een drankvergunning) als van het Comité tegen Onmatige Drankbestrijding. De beide pressiegroepen keerden zich tegen de strenge bepalingen die in de Drankwet van 1903 waren opgenomen ten aanzien van het schenken van alcoholische dranken.

Zijn op 24 april 1918 opgerichte Middenstandspartij werd in de wandeling dan ook wel de *Koffiehuishouderspartij* genoemd. Naast Staalman hadden zich inderdaad nogal wat personen uit de kringen van de Nederlandsche Bond van Koffiehuis-, Restauranthouders en Slijters en van de Vereeniging Vergunning bij de Middenstandspartij aangesloten. De Middenstandspartij wilde echter meer zijn dan alleen een belangengroep voor de horeca. In de aanloop naar de verkiezingen van 1918 verzamelde Staalman dan ook verschillende behartigers van middenstandsbelangen onder zijn vlag: onder meer de bekende Amsterdamse middenstandspoliticus Chris van der Velden en de secretaris van de Nederlandsche Bakkersbond Gerrit Jan Bokhorst. Ook in haar beginselverklaring profileerde de Middenstandspartij zich als belangenbehartiger voor de middenstand in de brede zin. 'De Middenstandspartij beoogt de bevordering der rechten en belangen van dat volksdeel in den Nederlandschen Staat, hetwelk geklemd is tusschen bezittende klasse en proletariaat.' De middenstand had 'bijzondere belangen', aldus de partij, en alleen een vertegenwoordiger uit de eigen klasse kon deze naar behoren behartigen. De middenstand - en daarmee ook de volkswelvaart, waarvan de middenstand volgens de partij immers de hoeder was - was gebaat bij zo min mogelijk staatsbemoeienis, bij vrije handel en bij een 'gunstig ondernemingsklimaat'. Daarentegen verwachtte de Middenstandspartij tegelijk dat middenstanders een gelijk aandeel in de sociale voorzieningen kregen als werklieden (ouderdomszorg, volkshuisvesting).

Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1918 wist de Middenstandspartij 12.674 stemmen (0.94%) te behalen, voldoende voor één zetel. Het aantal stemmen had iets hoger kunnen zijn als de Friese lijst van de Middenstandspartij, onder aanvoering van J.W. Alberda, niet vergeten had zich te verbinden. Zij staat daarom als **Groep Alberda** in de verkiezingsuitslag vermeld. In de Tweede Kamer sloot Staalman zich aan bij de Neutrale Fractie onder leiding van de lijsttrekker van de **Economische Bond**, M.W.F. Treub. Staalman sprak in de Tweede Kamer voornamelijk over handelsaangelegenheden, woningbouw en gemeentefinanciën.

Zijn partij was er inmiddels in geslaagd om in de Provinciale Staten van zowel Utrecht als Noord-Holland een zetel te winnen, terwijl ook de gemeenteraad van Amsterdam vanaf 1919 te maken kreeg met een afgevaardigde van de partij. In 1920 schaarde Staalman zich achter Treubs poging om de vrijzinnige partijen te laten fuseren. De Middenstandspartij besloot op 3 februari 1921 zich aan te sluiten bij de nieuw gevormde Vrijheidsbond. Een deel van de partij ging niet mee met de fusie, waaronder de gehele afdeling Utrecht onder leiding van Joseph Frijda. De dissidenten zouden later de kern uitmaken van de Nederlandsche Middenstandspartij (**Neutraal Blok aller Middenstanders**) die in 1925 zou deelnemen aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer.

Over de precieze status van de Middenstandspartij binnen de Vrijheidsbond bestaat onduidelijkheid. Staalman zelf heeft altijd geclaimd dat de Middenstandspartij nooit is opgeheven, maar veeleer samenwerkte met de Vrijheidsbond. Het zou verklaren waarom de Vrijheidsbond de verkiezingen inging met een aparte bijlijst, waarop naast Staalman ook Henri ter Hall stond vermeld. Deze constructie zorgde er voor dat Staalman twee keer (in 1922 en in 1925) werd herkozen in de Kamer.

Hoewel Staalman zitting had in het hoofdbestuur van de Vrijheidsbond bleef hij binnen die partij altijd een buitenbeentje. Na conflicten met fractiegenoten kwam hij in 1928 ook in de Tweede Kamer in een isolement terecht. Hij zegde de Vrijheidsbond vaarwel, naar eigen zeggen omdat die partij te sterk onder invloed van een kleine groep grootkapitalisten stond. Vervolgens blies Staalman de Middenstandspartij nieuw leven in. Daarbij slaagde hij erin een aantal nieuwe gezichten te interesseren voor de partij, ondermeer J.H. Schultz van Haegen en Floris Vos. Laatstgenoemde had in voorgaande jaren naam gemaakt met zijn acties tegen de Muidertol.

De naam van de partij werd veranderd in **Middenpartij voor Stad en Land**, volgens Staalman om te onderstrepen dat de partij zich niet slechts op de belangen van de kleine middenstand richtte, maar op die van de brede middengroep tussen arbeidersklasse en grootondernemers. Het program van de partij was in vergelijking met dat van de Middenstandspartij inderdaad wat minder eenzijdig op de middenstand gericht. De teneur bleef echter hetzelfde: het terugdringen van staatsbemoeienis ten gunste van het particulier initiatief.

Na een kleurrijke campagne, waarin de flamboyante Vos als ‘man van de daad’ een centrale rol speelde, behaalde de partij een verrassend goede uitslag: 39.955 stemmen (1.2%). Het was voldoende om Floris Vos naar de Tweede Kamer af te vaardigen. Het aanvankelijke succes van de partij werd echter al spoedig overschaduwd door grote interne conflicten binnen de partij. Staalman bekritiseerde Vos omdat deze zich in het parlement te weinig als behartiger van de belangen van de middenstand profileerde. In februari 1930 kwam het conflict tot een hoogtepunt: de partij viel uiteen in twee partijen die beiden de naam Middenpartij voor Stad en Land voor zichzelf opeisten. De twee partijen, waarvan de ene geleid werd door Staalman en de ander door Schultz van Haegen en Vos, leidden beiden echter een spookbestaan. In 1933 nam geen van de twee partijen deel aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Staalman en Vos hadden zich beiden teruggetrokken uit de politiek, terwijl Schultz van Haegen met de overblijfselen van zijn partijje was overgestapt naar de Algemeene Democratische Unie (de opvolger van de **Democratische Partij**).